

адказы на сучасныя пытанні можна знайсці ў мінулым. Чырвонай стужкай ідзе думка – усе мы людзі, усе мы маем права на памылку, але пасля яе ўсе мы павінны зрабіць работу над памылкамі, перш за ўсё ў сваім сумленні.

К. М. Сакалоўская

Навук. кір. К. Л. Хазанова,

канд. філал. навук, дацэнт

БЕЛАРУСКІЯ ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ СА СТРУКТУРАЙ СКЛАДАНАЗЛУЧАНЫХ СКАЗАЎ З СУПРАЦІЎНЫМІ АДНОСІНАМІ

Беларускія народныя прыказкі і прымаўкі з’яўляюцца велізарнай часткай духоўнага багацця беларускага народа, захаванага з часоў далёкай мінуўшчыны. Скарбніца беларускіх прыказак і прымавак мае колькасна незлічоны склад. Сярод шматлікіх беларускіх парэмій выдзяляюцца розныя сінтаксічныя канструкцыі. Вялікая частка беларускіх народных выслоўяў па сінтаксічнай будове адносіцца да складаных сказаў.

Адной з самых пашыраных груп беларускіх прыказак і прымавак паводле сінтаксічнай структуры з’яўляюцца выразы са структурай складаназлучаных сказаў з супраціўнымі адносінамі. У складаных сказах такога тыпу адбываецца паведамленне пра рэаліі, што супрацьпастаўляюцца. Адпавядаюць супрацьпастаўленню і сродкі сувязі частак: супраціўныя злучнікі *а, але, аднак, ды* (у значэнні *але*).

Самы часты ў парэміях з названай сінтаксічнай структурай – злучнік *а*: “*Адна галавешка і ў печы не гарыць, а дзве і ў полі не гаснуць (не тухнуць)*” [1, с. 64]; “*Адзін з сошкай, а сямёра (пяць) з ложкай*” [1, с. 57]; “*На воўка памоўка, а мядзведзь цішком*” [1, с. 334]. У многіх выразях адзначаецца супраціўны злучнік *але*: “*Турма моцная, але ніхто не хоча там быць*” [1, с. 507]; “*Бог то Бог, але і сам не будзь жох*” [1, с. 95]; “*Блізак кубак да губак, але шмат выбояў паміж ім і губою*” [1, с. 90].

Іншыя злучнікі ў беларускіх прыказках і прымаўках са структурай складаназлучаных сказаў з супраціўнымі адносінамі менш пашыраныя. Пры гэтым неабходна падкрэсліць распаўсюджанасць злучнікавага вар’іравання ў даследаваных выразях. Часта адна і тая самая парэмія выкарыстоўваецца з рознымі супраціўнымі злучнікамі: “*Хіцёр Зміцёр, але (ды) і Саўка не дурань (не дурны)*” [1, с. 543]; “*Было што піць і есці, але прынукі не было*” [1, с. 104] – “*Усяго было даволі, толькі прынукі не было*” [1, с. 104].

Разгляд сінтаксічных адметнасцей беларускіх прыказак і прымавак са структурай складанага сказа выявіў пашыранасць канструкцыі складаназлучанага сказа з супраціўнымі адносінамі з пераважным ужываннем злучнікаў *а, але*.

Літаратура

1 Лепешаў, І. Я. Тлумачальны слоўнік прыказак / І. Я. Лепешаў, М. А. Якалцэвіч. – Гродна : ГрДУ, 2011. – 695 с.

Ы. Ы. Тойлыев

Науч. рук. Е. А. Кастрица,

канд. філол. навук, доцент

ТУРКМЕНСКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ: МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКАЯ ОСНОВА

Туркменские народные сказки представляют собой уникальное явление. Именно в них отражены традиционные ценности туркменского народа, идеалы и представления о добре и зле, справедливости и честности, любви и дружбе.

Одной из главных особенностей туркменских народных сказок является их воспитательная направленность. Сказки учат детей моральным принципам, таким как уважение к старшим, доброта, честность, смелость, трудолюбие и терпение («Добро и зло», «Ишан и золото», «Овез-лентяй»). Они также помогают детям понять важность дружбы, сотрудничества и взаимопомощи («Бык, осёл и лиса»).

В туркменских сказках часто встречаются образы мудрых стариков и старух, которые олицетворяют опыт и мудрость («Умный старик»). Они помогают главным героям преодолеть трудности и достичь своих целей. Также в сказках часто фигурируют животные, которые символизируют различные качества и черты характера («Лиса, лев и волк»).

Ещё одной важной особенностью туркменских народных сказок является их связь с историей и культурой туркменского народа. В них отражены особенности быта, традиций и обычаев туркмен. Сказки также содержат пословицы, поговорки и загадки: «Не бери того, чего сам не положил!» [1], «Две бараньи головы в одном котле не варятся» [1], «Тысяча печалей одного дела не совершит» [1]

Туркменские народные сказки критикуют отрицательные черты характера людей, такие как лень, жадность, зависть, глупость, хвастливость и многие другие («Не поджигай – сам сгоришь, не рой яму – сам угодишь», «Умный дайханин»). Нередко поднимется тема социального неравенства. Бедные противопоставляются богатым и оказываются умнее, мудрее и благороднее («Догадливый бедняк», «Ахмед»).

Таким образом, туркменские народные сказки являются важным источником морально-этического воспитания, помогают формировать правильные ценности и идеалы.

Литература

1 Туркменские народные сказки на русском языке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://skazkibasni.com/archives/20584>. – Дата доступа: 20.06. 2024.

М. Ю. Фядосава

Навук. кiр. К. Л. Хазанава,

канд. фiлал. навук, дацэнт

МОЎНЫЯ СРОДКІ СТВАРЭННЯ ГІСТАРЫЧНАГА КАЛАРЫТУ Ў ПРОЗЕ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

Уладзімір Караткевіч – беларускі пісьменнік, вядомы не толькі кожнаму жыхару нашай краіны, але знаўцам беларускай літаратуры і культуры за межамі Беларусі перш за ўсё сваімі гістарычнымі творамі, дзякуючы знаёмству з якімі чытачы даведаліся шматлікія цікавосткі з гісторыі краіны і народа. Гістарычныя творы У. Караткевіча, сярод якіх раманы “Каласы пад сярпом тваім”, “Чорны замак Альшанскі”, аповесці “Дзікае паляванне караля Стаха”, “Сівая легенда”, прыцягваюць да сябе ўвагу ў вялікай ступені за кошт мовы твораў.

Адной са стылістычных асаблівасцей мовы гістарычных твораў У. Караткевіча з’яўляюцца ўстарэлыя лексемы. Традыцыйнае мовазнаўства падзяляе ўстарэлую лексіку на дзве вялікія групы: архаізмы і гістарызмы.

Гістарызмы страціліся з агульнаўжывальнай мовы разам са знікненнем рэалій, што яны называлі, а архаізмы замяніліся ў сучаснай мове іншымі найменнямі. Натуральна, што ўдалы гістарычны твор не можа абысціся без абедзвюх названых лексічных груп.

Сярод шматлікіх гістарызмаў, якія У. Караткевіч слухна выкарыстаў у мове сваіх твораў, выдзяляюцца разнастайныя лексіка-семантычныя групы, найбольш буйныя з якіх:

– назвы асоб: *аканом, купец, ландскнехт, лёкай, містр, мніх, нобіль фурман;*

– вайсковая лексіка: *гакаўніца, дзіда, кіраса, корд, мушкет, рацішча, ручніца, сага-дайка, чакан;*

– назвы адзення, вопраткі, матэрыялаў: *кабці, казнатка, кітлік.*